

Kırsal Sosyoloji Araştırmalarında Yöntemsel İkiliği Aşmak¹ Overcoming Methodological Dualisms in Rural Sociology Research

Ebru SEVGİLİ CANPOLAT*

Öz

Bu makale, kırsal sosyoloji araştırmalarında nitel ve nicel yöntem ikiliğine dayalı geleneksel yaklaşımın, kırsal toplumsal yapının karmaşık doğasını açıklamada yetersiz kaldığını savunmaktadır. Çalışma, kırsal alanların tarihsel ve toplumsal olarak çok katmanlı ve ilişkisel bir karaktere sahip olduğunu vurgulayarak, bu yapının bütüncül biçimde analiz edilebilmesi için nitel ve nicel yöntemlerin birbirini tamamlayan eşdeğer analitik araçlar olarak ele alınması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda makale, alanda kronikleşmiş yöntemsel ikilikleri aşmada realist metodolojinin önemli bir çerçeve sunduğunu iddia etmektedir. Çalışma, bu iddiasını yazarın kendi saha deneyiminin yanı sıra, Türkiye’de 2000-2025 yılları arasında kırsal sosyoloji alanında yazılmış lisansüstü tezler ile güncel literatürde aşına olunan ampirik araştırmalardan hareketle temellendirmektedir. Bu kapsamda söz konusu çalışmalarda öne çıkan yöntemsel eğilimler, saha pratikleri ve araştırma desenleri eleştirel bir biçimde incelenmektedir. Yapılan değerlendirmeler, literatürde kırsal alanların çoğul yöntemlerle ele alınması gerektiği yönünde ortak bir uzlaşımın bulunduğunu ve bu anlayışla yürütülen ampirik araştırmaların sayısında belirgin bir artışın yaşandığını göstermektedir. Bununla birlikte, ikiliklere dayalı geleneksel açıklama eğilimlerinin izlerinin büyük ölçüde korunduğu ve benimsenen yöntemsel çoğulluğun çoğu zaman biçimsel düzeyde kaldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda makale, yöntemsel çoğulluğun teknik bir tercih ya da veri zenginliği arayışı olarak değil, araştırma nesnesinin —yani kırsal alanların— karmaşık doğasından kaynaklanan bir zorunluluk olarak ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Önerilen bütüncül bakış, bu karmaşık doğanın en belirgin biçimde görünür hâle geldiği toprak, emek ve gelir örüntülerine ilişkin somut örnekler üzerinden tartışılmaktadır. Bu haliyle makalenin, kırsal alanda yürütülecek saha araştırmaları için yalnızca kuramsal bir anlayış sunmasının ötesinde, pratik düzeyde de yol gösterici bir çerçeve sağlaması amaçlanmaktadır.

Anahtar sözcükler: Kırsal sosyoloji, yöntemsel çoğulluk, realist metodoloji, nitel-nicel ikiliği, saha araştırması.

Abstract

This article argues that the traditional approach in rural sociology, grounded in the dualism between qualitative and quantitative methods, is insufficient to account for the complex nature of rural social structures. Emphasizing that rural areas possess a historically and socially multi-layered and relational character, the study maintains that this complexity

¹ Bu makale, doktora tez çalışmamın temel metodolojik tartışmalarından ve bu süreçte edindiğim saha deneyimlerinden beslenmektedir. Tartışmanın zeminini oluşturan tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Abdulkerim Sönmez’e teşekkür borçluyum.

* Arş. Gör. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü. E-posta: esevgili@mku.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8453-1500

◇ Alan Editörü / Field Editor: Tuğça POYRAZ

can only be adequately analyzed by treating qualitative and quantitative methods as complementary and equivalent analytical tools. In this respect, the article contends that realist methodology offers a crucial framework for overcoming the methodological dualisms that have become entrenched in the field. The study substantiates this argument by drawing on the author's own fieldwork experience, as well as postgraduate theses written in the field of rural sociology in Turkey between 2000-2025 and selected empirical studies from the contemporary literature. Within this scope, the article provides a critical examination of prevailing methodological tendencies, fieldwork practices, and research designs. The findings indicate that there is a growing consensus in the literature regarding the need to study rural areas through plural methodological approaches, accompanied by a notable increase in empirical research conducted within this framework. Nevertheless, the analysis also reveals that traces of traditional, dualism-based explanatory tendencies largely persist, and that the adopted methodological pluralism often remains at a formal or technical level. Against this background, the article argues that methodological pluralism should not be understood as a technical preference or a quest for data diversity, but rather as a necessity arising from the complex nature of the research object itself—namely, rural areas. The proposed holistic perspective is discussed through concrete examples related to land, labor, and income patterns, where this complex nature becomes most clearly visible. In this sense, the article aims to provide not only a theoretical understanding for field-based research in rural contexts, but also a guiding framework at the practical level. **Keywords:** Rural sociology, methodological pluralism, realist methodology, qualitative–quantitative dichotomy, field research.

Giriş

Kırsal alanlar, erken dönem literatürde sıklıkla iddia edildiği gibi, sınırlı etkileşime sahip, kıra özgü faaliyetlerle geçimini sürdüren, düşük nüfus yoğunluklu, değişime kapalı, homojen ve basit toplumsal birimler olmalarının aksine (Foster, 1965, 1967; Mintz, 1973; Sanderson, 1927; Taylor, 1927); toplumsal ve iktisadi süreçlerin iç içe geçtiği özgül vasıfları ve kendilerini çevreleyen tahakküm mekanizmalarıyla olan ilişkileri hasebiyle, daima çok katmanlı ve karmaşık bir hüviyete sahip olmuştur (Buttel, 2001, s. 13429; Wolf, 2000). Özellikle küreselleşme süreciyle birlikte bu yapı daha da derinleşmiştir. Dolayısıyla, kırsal mevcut gerçekliğine en yakın haliyle tanımlayabilmek geçmişte iddia edildiği gibi basit yöntemlerle değil; bütüncül, ilişkisel ve çoğulcu bir yaklaşımla mümkündür. Bu yaklaşım, sosyal bilimlerde tarihsel olarak baskın olan pozitivist ve yorumsayıcı paradigmalara dayalı ikiliklerin –örneğin makro-mikro, nitel-nicel, yapı-özne gibi– ötesine geçme çabasına dayanmaktadır (Danermark vd., 2018). Realist metodoloji, söz konusu ikilikler arasında köprü kurmakta ve toplumsal gerçekliği çok katmanlı ele almaktadır (Bhaskar, 2017; Moses ve Knutsen, 2020, s. 389; Sayer, 2017).

1970'li yıllardan bu yana literatürde kırsal ilişkisel ve çoğulcu bir yaklaşımla analiz edilmesi gerektiği yönünde yaygın bir uzlaşma oluşmuş olsa da bu kabulün ampirik araştırmalara yansımaları hâlâ önemli kısıtlar taşımaktadır. Makalenin amacı, kırsal sosyoloji araştırmalarında uzun süredir etkisini sürdüren nitel ve nicel yöntem ayrımının, kırsal toplumsal yapının çok katmanlı ve ilişkisel doğasını açıklamada yetersiz kaldığını ortaya koymak ve bu ikiliği aşmak üzere realist metodolojinin sunduğu olanakları tartışmaktır. Bu bağlamda, nitel ve nicel veri ve yöntemlerin birbirini dışlayıcı değil tamamlayıcı biçimde nasıl bir araya getirilebileceği üzerinde durulmaktadır.

Kırsal alanların karmaşık doğasını daha geniş bir yelpazede ele almak ve bu yapının tarifinde belirli yöntem ve verilerin hangi açılardan daha işlevsel olduğunu tartışmak mümkün olmakla birlikte, bir makale çerçevesinde bu tartışma sınırlı tutulmak durumundadır. Bu doğrultuda çalışmada ilk olarak, kırsal sosyoloji literatüründe tarihsel olarak yaşanan yöntemsel dönüşümler ele alınmakta ve Türkiye'de son yıllarda yürütülen çalışmalar, saha süreci odağında eleştirel bir değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Ardından realizmin bu dönüşüm içindeki yeri ve katkısı özetlenmektedir. Üçüncü bölümde ise kırsal yapının karmaşıklığı, bu yapıyı en belirgin biçimde yansıtan; toprak, emek ve gelir gibi literatürde çoğunlukla nicel yöntemlerle ele alınan somut temalar üzerinden incelenmekte, bu bağlamda kullanılan yöntemsel stratejiler nitel-nicel ikiliğinin ötesine geçme çabası içinde tartışılmaktadır.

Metin boyunca yapılan değerlendirmelerde, yazarın kendi saha deneyiminin yanı sıra, 2000–2025 yılları arasında Ulusal Tez Merkezi'nde kırsal sosyoloji alanında yayımlanmış toplam 39 adet lisansüstü tez

çalışması² ve ilgili literatürde aşına olunan diğer çeşitli araştırmaların özellikle yöntem ve saha süreçlerine dair verilerinden yararlanılmıştır. Çalışmalardan, sistematik içerik analizine tabi tutulmuş ampirik veriler olarak değil; kırsal sosyoloji alanındaki saha pratiklerine, yöntemsel tercihlere ve araştırma desenlerine ilişkin belirli eğilimleri, sınırlılıkları ve potansiyelleri gözlemlemek amacıyla faydalanılmıştır.

Yöntemsel Dönüşümün Tarihsel Seyri: Eleştirel Bir Değerlendirme

Kırsal alanlar; coğrafya, iktisat, tarih, nüfus bilimleri, antropoloji ve sosyoloji gibi birçok disiplinin kesişim noktasında yer almakta ve her disiplin, kırsal alanla ilişkili farklı boyutları, kendi kuramsal kabulleri ve yöntemsel araçları doğrultusunda tartışmaya açmaktadır. Öte yandan, araştırma nesnesinin bütünlüklü ve çok katmanlı yapısı, bu değerlendirmeyi yalıtık biçimde yapmayı mümkün kılmadığından, disiplinler arasındaki etkileşim kaçınılmaz olmaktadır. Sosyoloji, şüphesiz bu etkileşimin en yoğun olduğu alandır. Dolayısıyla sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiğini saptamak hayli güçtür. Newby (1980, s. 3) bu duruma bir örnek olarak, James Copp'un 1972 yılında Kırsal Sosyoloji Derneği'ne yaptığı başkanlık konuşmasında dile getirdiği: "Çoğumuz kırsal sosyolojinin ne olduğunu bildiğimizi düşünüyoruz, ama bildiğimizden emin değilim." yönündeki ifadelerini aktarmaktadır. Oldukça geniş bir yelpazeye yayılan alan; cemaat, dayanışma ağları, modernleşme, kırsal dönüşüm, toprak mülkiyeti, üretim ilişkileri, sınıf, devlet politikaları, beka, yoksulluk, tarım, çiftçilik, köy, köylülük, gıda, kalkınma, küreselleşme, modernleşme, çevre, sürdürülebilirlik, göç, gündelik yaşam gibi pek çok konuyu içermekte (Sönmez, 2024) ve her bir konuya özgü izlenen yöntemler farklılaşabilmektedir. Ancak tarihsel olarak belirli odaklar daha merkezi hale gelmiştir.

1920'li yıllara kadar, kırsal sosyoloji alanında kabul edilebilir nitelikteki ilk çalışmalar, büyük ölçüde sosyoloji disiplininin uzak kişiler tarafından kaleme alınan ve sistematik bir yönetime sahip olmadığı iddia edilen örneklerden oluşmuştur (Taylor, 1927, s. 214). Bu eserler en temelde, yaşanan toplumsal değişimler karşısında köyün korunması kaygısını taşıyan, romantik, içe kapalı ve derinlemesine betimsellik içeren metinlerdir (Newby, 1980, ss. 10-12). 1930'lu yıllarla birlikte, özellikle Amerika'da, devlet politikalarının bir uzantısı niteliğinde gerçekleşen kurumsallaşma yönündeki uğraşlar 'bilimsel' yöntemlerin geliştirilmesi için yoğun bir çabayı beraberinde getirmiştir (Harper, 1991).

Alanın kuramsal kökenleri ise sosyolojinin tarihiyle paralel biçimde; Tönnies, Simmel, Durkheim, Weber ve Marx gibi klasik kuramcılarının, sanayileşmeyle birlikte değişen toplumsal dinamikleri anlamaya yönelik çözümlerine dayandırılmakta; ancak kırsal sosyolojinin ilk kez sistematik ve özerk bir alan olarak tanımlanmasında Sorokin ve Zimmerman'a işaret edilmektedir (Buttel, 2001; Newby, 1982, s. 61; Sönmez, 2024). Bu doğrultuda 1950'lere dek uzanan erken dönem çalışmalarda, kır-kent ikiliği ekseninde kırsal topluluğun yapısı, demografik özellikleri ve sosyo-kültürel boyutlarına odaklanılmış, ekonomik etkenler ise ikincil konumda değerlendirilmiştir (Hillyard, 2007, s. 1; Lobao, 1996; Newby, 1983). İkinci Dünya Savaşı sonrası benimsenen kalkımcı politikaların etkisiyle, modernleşmeci perspektif kırsal alana yönelik yaklaşımlarda belirgin bir şekilde öne çıkmıştır (Buttel, 2001).

Erken dönemden 1980'lerin ortalarına dek uzanan çalışmaları yöntemsel açıdan inceleyen Picou vd. (1978), Stokes ve Miller (1985), Falk ve Zhao (1989) gibi pek çok isim, araştırmaların dönemin baskın bilim anlayışıyla paralel olarak; pozitivist, nicel ve yapısalcı bir biçimde şekillendiğini göstermiştir. Harper (1991), bu durumu 'metodolojik monizm' olarak adlandırmaktadır. Bu yıllarda, köyün sosyo-kültürel ilişkilerine, iktisadi faaliyetlerine, demografik özelliklerine ve gündelik yaşamlarına dair niteliksel, derinlikli betimlemeler içeren araştırmalar da mevcut olmakla birlikte, bu tür çalışmalara, kuramsal katkılarının sınırlılığının ve yalnızca iç dinamiklere odaklandıkları gerekçeleriyle ikincil düzeyde önem atfedilmiştir (Newby, 1983).

Esas itibarıyla, 1970'li yıllar kırsal araştırmalarda konu, kuram ve yöntem çeşitliliği açısından yeni bir dönemin başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Buttel, 2001; Newby, 1983). Newby (1983), disiplinin yavaş yavaş tarımın yapısını, tarım politikalarını, bölgesel eşitsizlikleri ve tarımsal ekolojiyi analiz etmeye başladığını ifade etmektedir. Yani sıra, kuramsal bağlamda egemen olan modernleşmeci perspektifin

² Bkz. Ek-1 (Tablo 1).

zayıflayarak; postmodern, postyapısalcı, neo-Marksist ve feminist kuramları içeren açıklama çerçevelerine doğru bir genişleme yaşandığı vurgulanmaktadır (Harris vd., 1995; Heley ve Jones, 2012; Murdoch ve Pratt, 1993). Yöntemsel açıdan ise, genel olarak sosyal bilimler alanında nicel yaklaşımlara yönelik eleştirilerin güç kazanmasıyla paralel biçimde, kırsal araştırmalarda işaret edilen ‘metodolojik monizm’ yoğun bir biçimde sorgulanmış ve yerele, aktöre ve anlamaya odaklanan araştırmaların gerekliliği vurgulanmıştır (Harper, 1991). Yapılan çağruların ampirik çalışmalara yansması ise, ancak 1990’lı yıllarla birlikte mümkün olmuştur (Garkovich ve Bell, 1995; Newby, 1983; Tickamyer, 1996). Bu doğrultuda 2000’lerden bu yana, kırım ilişkisel bakışla incelenmesinin ve karma yöntem temelli araştırma tasarımlarının önemi sıklıkla dile getirilmekte ve bu çerçeveden hareketle yapılan ampirik araştırma sayısı giderek artmaktadır (bkz. Darnhofer vd., 2016; Heley ve Jones, 2012; Madsen ve Adriansen, 2004; Murdoch, 2000). Örneğin, Strijker vd. (2020), 2000-2016 aralığında, alanın önde gelen dergilerinden olan *Sociologia Ruralis*, *Rural Sociology* ve *Journal of Rural Studies*’te yayımlanan makaleleri inceledikleri çalışmalarında, istikrarlı bir şekilde; ilk dergide niteliksel, ikincisinde niceliksel üçüncüsünde ise yine niteliksel olmakla birlikte son yıllarda karma yöntemlere yönelme eğilimi olduğunu gözlemlemişlerdir.

Türkiye’deki süreç, büyük ölçüde bu genel örüntüyle paralellik göstermekle birlikte belirli açılardan özgün dinamiklere sahiptir. İlk olarak, Erken Cumhuriyet döneminde köycülük söylemi ekseninde kaleme alınan gezi notları ve çok sayıda monografik çalışma ile kalkınma politikaları çerçevesinde hazırlanan raporlara rastlanmaktadır.³ Arslan (2019, ss. 87-88) ilk dönem monografik çalışmalarda, Le Play ekolünün etkilerinin öne çıktığını ifade etmekte ve bu çalışmaların ilk temsilcilerinden olan Mehmet Ali Şevki’nin benimsediği monografi türünü şu biçimde açıkladığını aktarmaktadır: Buna göre Şevki (1968, akt. Arslan, 2019, s. 88), istatistiğin ancak genel bir kanı oluşturabileceğini ve sadece köye varana kadar kullanılmasının yeterli olduğunu; ancak sonrasında köyün doğrudan deneyimlenmesi ve gözlemlenmesini sağlayan monografik çalışmalara gereksinim olduğunu ifade etmiştir. Bu çalışmalarda kısıtlı düzeyde makro ölçekli istatistiki veri kullanımının yanında köy hayatına karışma ve anket, gözlem gibi çeşitli teknikleri kullanma yönünde bir eğilim mevcuttur.

1940’lı yıllarla birlikte ise mikro düzeydeki çalışmalar yerini, yavaş yavaş makro ölçekli ve yapısalcı anlayışla yapılan araştırmalara bırakmıştır (Arslan, 2019, s. 99). Ancak bu çalışmalarda da sahaya doğrudan temasın önemi yoğun bir biçimde vurgulanmıştır.⁴ Nitekim Türkiye’deki literatürü ayrıcalıklı kılan da özellikle 1970-80’li yıllara dek, uzun süreli ve doğrudan temasa dayalı saha araştırmalarına verilen bu önemdir. Koşullar gereği makro ölçekli araştırmaların yapılamamasından kaynaklanan veri kısıtlılığının da bu eğilimi yaratan zorunlu bir etken olduğunu belirtmek gerekir. Zira 1970’lerden itibaren, kapsamlı verilere erişim imkânı arttıkça, makro düzeyde ve nicel verilerin kullanımına dayalı araştırmalar yaygınlaşmaya başlamıştır.⁵ Aynı zamanda, dönemin geneline sirayet eden; anlamı ve çoğulluğu merkeze alan metodolojik tutumun etkileri de eş zamanlı olarak hissedilmekte ve günümüze yaklaştıkça bu anlayışla üretilen çalışmalar ağırlık kazanmaktadır. Nitekim, Ulusal Tez Merkezi’nde yer alan 2000–2025 yılları arasında kırsal sosyoloji alanında yayınlanan tezler incelendiğinde, nitel araştırma tasarımlarının belirgin bir ağırlık kazandığı (30), karma yöntem dayalı çalışmaların artış gösterdiği (6) ve nicel tasarımların ise görece sınırlı kaldığı (3) görülmektedir. Ayrıca çalışmaların önemli bir kısmında çoklu veri toplama ve analiz yöntemlerinden yararlanıldığı dikkat çekmektedir. Derinlemesine mülakat, anket ve katılımlı gözlem başta gelen teknikler olmakla birlikte; odak grup görüşmesi, sözlü tarih çalışması ve etnografi de başvurulan diğer teknikler arasındadır (bkz. Tablo 1). Ancak makale, Woods (2000) ve Strijker vd.’nin (2020) dile getirdiği, literatürde çoğulculuk yönünde gözlemlenen bu niceliksel artışa rağmen, tekil ve yapısalcı açıklama eğilimlerinin hala izlerini koruduğu iddiasını taşımaktadır. Bu iddiayı, pek çok başka etkenle açıklamak mümkün olmakla birlikte, burada üç temel gözlemden söz edilecektir:

³ Bu kapsamda öne çıkan çalışmalara ilişkin tarihsel değerlendirmeler için bkz. Arslan, H. (2019). *Türkiye’de Kırsal Sosyolojisi Araştırmaları* ve Nerse, S. (2001). *Türkiye’de Kırsal Sosyolojisi*.

⁴ Bkz. Boran, B. (1992). *Toplumsal Yapı Araştırmaları*, ss: 23-24.

⁵ Bu husustaki güncel çalışmalar arasında İslamoğlu vd. (2008) ile Kentel vd.’nin (2017) projeleri örnek verilebilir.

İlk olarak, son yıllarda aktör merkezli, yerele ve anlama odaklanan yeni köylülük ya da feminist perspektiften yapılan çalışmaların sayısı artmış olsa da bunların büyük bölümü, güncel tarım ve köylülük sorununu, neoliberal piyasa merkezli ele almaktadır.⁶ Bu durum, görünürdeki kuramsal genişlemeye rağmen, yapısalcı açıklama biçimlerinin süregiden etkisinin bir göstergesidir. Sirman (2001) ve Sönmez'in (2024) Türkiye'deki çalışmaların yönetsel eğilimlerine ilişkin tespitleri, bu iddiayı temellendirmek açısından ufuk açıcudur. Her iki araştırmacı da kırsal sosyoloji alanındaki vaka çalışmalarının, ekseriyetle kuram teyit edici veya zayıflatıcı biçime tekabül edecek şekilde ilerlediklerini ve bu nedenle, bir vaka veya saha çalışmasından beklenen, kuramın öngöremediği keşiflerin yapılabilmesine imkân sağlayacak bir tasarıma sahip olmadıklarını öne sürmüşlerdir (Sirman, 2001, s. 253; Sönmez, 2024). Mevcut araştırma geleneğinde hâkim olan kuramsal ağırlık, araştırma için ayrılan zamanın ve maddi kaynakların sınırlılığı (Sirman, 2001, s. 23) ve yönetsel düşünömeselliğin eksikliği araştırma tasarımlarındaki bu eğilimi açıklayan etkenler arasındadır.

İkinci olarak, mevcut çalışmalarda yönetsel bağlamda teknik düzeyde bir çoğulluktan –yani nitel ve nicel yöntem ve verilerin çeşitli biçimlerde birlikte kullanılmasından– söz edilebilse de bu çeşitlilik çoğu halde, Sönmez'in (2001) eksikliğine dikkat çektiği, aktörün/öznenin niyetini dikkate alan çalışmalara olan ihtiyacı giderebilecek nitelikte ya da yeterlikte değildir. Bu durumun nedenleri arasında, ilk maddede değinilen etkenlerin yanı sıra, niteliksel ve etnografik temelli olduğu ifade edilen birçok çalışmada, araştırmacının sahada geçirdiği sürenin sınırlılığı yer almaktadır. Bu süre, kırsal yaşamın çok katmanlı ve dinamik doğasını gözlemlemeye elverişli değildir. İncelenen lisansüstü tez çalışmalarında, nitel yöntemlere dayalı olduğu belirtilen araştırmaların büyük bölümünde saha süresi, aralıklı ziyaretlerin yapıldığı 2-3 ayla sınırlıdır.⁷ Bu sonucun çoğu zaman, Ribeiro'nun (2022) tezinde de belirttiği üzere, akademik takvimler, idari kısıtlamalar veya projelere özgü zaman baskılarından kaynaklandığı aşıkardır. Ancak bu durum, kırsal alanların iç dünyasına derinlemesine erişimi hedefleyen saha araştırmalarının hızlıca yürütölemeyeceği ve tekil veri ya da yöntemlerle sınırlanamayacağı gerçeğini değıştirmemektedir (Pole ve Hillyard, 2016, ss. 3-10). Örneğin, Oya (2013), uluslararası literatürde de benzer biçimde aceleyle gerçekleştirilen arazi gaspı araştırmalarında sık karşılaşılan veri hatalarının, zaman baskısıyla doğrudan ilişkili olduğuna dikkat çekmiştir. Yanı sıra köyler, her ne kadar misafirperverlikleriyle anılıyor olsalar da bu yaygın kabul, araştırmacı sıfatıyla sahada bulunulan haller için çoğunlukla geçerli değildir. Bu kapalı birimde araştırmacı, her daim yabancı kimliğiyle var olacaktır. Dolayısıyla incelenen tezlerden biri olan Kaya'nın (2017, s.7) da çalışmasında belirttiği üzere, bir yabancidan yöneltölen, özellikle toprak varlığı, gelir veya üretim süreçlerine ilişkin sorular tedirginlik yaratacaktır. Neuman'ın (2016, s. 561) 'direnenler' olarak tanımladığı bu katılımcı grubu, araştırmacının sahada geçirdiği süre uzadıkça güven ilişkisi geliştiğinden, veri paylaşımına daha açık hale gelebilmektedir.

Saha süresi yerel dil ve anlam dünyasını kavrayabilmek için de kritiktir. Zira bazı veriler söylenmekten çekinildiğinden değil kimi zaman da araştırmacı tarafından görülür olmadığı veya katılımcılar tarafından kolayca hatırlanabilir olmadıkları gerekçeleriyle de gizli veya ulaşılamaz kalmaktadır. O nedenle bu boşluğu giderecek doğru soruyu yöneltmek, sahada bir süre yoğurulmayı gerektirmektedir. Araştırma kapsamında incelenen tezler arasında yer alan Çelik'in (2012) çalışması bu durumu somut bir biçimde ortaya koymaktadır. Çelik, (2012, s. 45) köylölere doğrudan zamana ilişkin sorular sormak yerine bazı imleyiciler kullanmanın işlevselliğine dikkat çekmiş, okuma yazması olmayan yaşlı kadınlara kaç yaşında olduklarını sormaktansa "65 aylığına ne kadar var?" sorusunu yöneltmenin veya mayıs ayı yerine "tarlada ilaç zamanı" gibi ifadeleri kullanmanın hatırlamayı kolaylaştıracağını ifade etmiştir. Bu aktarım, kırsal yaşamın yıl içerisindeki döngösel yapısını gözlemlemenin araştırma sonuçları açısından taşıdığı önemini hatırlatmaktadır. Herhangi bir köyde, hasat dönemiyle yıl sonundaki gözlemler arasında farklılıklar olması

⁶ Kaşdoğın (2011), İçöz (2009), Furat (2013) ve Ribeiro'nun (2022) çalışmaları bu kapsamda değeriendirilebilecek araştırmalardan bazılarıdır (bkz. Tablo 1).

⁷ Başaran (2008), İçöz (2009), Kamış (2012), Zere (2002) ve Balcı'nın (2019) çalışmaları bunlardan bazılarıdır. Buna karşılık Özbek (2007), Şakar (2014) ve Eren (2022)'in çalışmaları ise sahada geçirilen aktif süre bağlamında bu genellemenin dışında kalan örnekleri oluşturmaktadır (bkz. Tablo 1).

hiç de az rastlanır bir durum değildir. Bu nedenle köydeki yıllık döngünün izlenmesine olanak tanıyan bir saha süreci hem anlatılmayanlara ulaşma hem de anlam dünyasını doğru biçimde kavrama açısından kritik önemdedir. Nitekim incelenen tezlerden bir diğeri olan Yılmaz'ın (2015, s. 74) çalışmasında, saha sürecinin yoğun tarımsal faaliyetin olduğu bir döneme denk gelmesi nedeniyle köydeki hanelerin yalnızca %30'una erişebildiği açıkça ifade edilmiştir. Benzer şekilde, saha sürecini ekim-dikim dönemi öncesinde gerçekleştirdiğini belirten Kılıçarslan'ın (2020) çalışması ile iki farklı köyde hasat ve çapa döneminde yaklaşık 15 günlük bir zaman diliminde anket ve derinlemesine mülakatlar yürüttüğünü ifade eden Altın'ın (2014) çalışması, köylülerin yoğun emek döngülerini yerinde gözlemlenmek açısından oldukça değerlidir. Ancak, söz konusu dönemler köylülerin/işçilerin en yoğun çalıştıkları ve dolayısıyla yorgun oldukları; ayrıca olası hava olaylarına yakalanmadan işlerin tamamlanmasına yönelik bir telaşın hâkim olduğu zamanları temsil etmektedir. Dolayısıyla bu durum, yeterli sayıda ve nitelikte katılımcıya ulaşmayı güçleştiren önemli bir sınırlılığı da beraberinde getirmektedir.

Çoğulluk vurgusuna rağmen, tekil açıklama eğilimlerinin izlerini koruduğu yönündeki iddiaya ilişkin üçüncü dayanak ise, araştırmalarda benimsenen karma veya çoğul yöntemsel yaklaşımların uygulanma biçimiyle alakalıdır. Bu çalışmalar ekseriyetle, nicel bir tasarım yoluyla evrenin veya örneklemin taranarak, bu evrenden az sayıda örnek vaka ile yapılan mülakatlar vasıtasıyla, istatistiksel birlikte değişim ilişkilerinin ardında yatan mekanizmaların neler olabileceği hakkında bir fikir edinme yoluna gitmektedir (Sevgili Canpolat, 2022, s.130).⁸ Ancak bu yaklaşım, bütüncül değerlendirmeye katkı sunsa da haneye, aktöre ve yerele özgü durumların özgül muhtevasını anlamaya yeterince olanak tanımamaktadır. Bunun yerine, aynı vakada (hanede, aktörde vb.) bir sürecin nitel ve nicel boyutlarını ve işleyiş örüntülerini birlikte takip etmek daha derinlikli bir anlayış sağlayacaktır (Sevgili Canpolat, 2022, s.131).

Ele alınan hususlar, Harper'in (1991) metodolojik monizmin uzantıları olarak dikkat çektiği; i) tek boyutlu mülakat anlayışı, ii) araştırma sürecinde çarpıtılmış yeterlilik duygusu ve iii) araştırma gündemlerinin ve uygulamalarının daralmasına yol açan disiplinin homojenleştirilmesi biçiminde tarif ettiği etkenlerle örtüşür mahiyettedir. Yazar, gerçek anlamda çoğulcu yönetime sahip bir kırsal sosyoloji inşa etmenin yolunun, sıralanan hususları da dikkate almaktan geçtiğini belirtmektedir. Tickamyer (1996) ise, kırsal araştırmalarda özellikle kavramsal ve teorik olarak kaydedilen önemli ilerlemelerin, çokluklarla karakterize edilen bir evrenin karmaşıklığını ve açıklama çabalarımızda bu çokluklara uyma ihtiyacını ortaya koyduğunu ve artık ölçümlerimizde çok boyutluluğun, analizlerimizde çoklu seviyelerin, modellerimizde çoklu katmanların, yorumlarımızda bakış açılarının çoğalmasının önemini göstermiş olsa da bu karmaşıklığı sosyal bilimin fiili uygulamasına dönüştürmenin zor olmaya devam ettiğini ileri sürmüştür. Ona göre kırsal sosyolojinin içerisinde yer aldığı sorun, kuramsal canlılıktan ziyade veri kavramsallaştırma, üretme ve toplamadaki süreçlerle alakalıdır (Tickamyer, 1996). Bununla bağlantılı olarak Bealer (1990, s. 98), iyi verilere sahip olmadan iyi bir bilimsel kuram elde edilemeyeceğini öne sürmekte ve iyi veriyle kastının; ampirik dünyadaki gerçek insanların günlük yaşamın labirenti ve göz korkutucu bulmacası içinde yollarını nasıl bulduklarına dair makul bir benzerlik taşıyan gözlemlere erişmek olduğunu ifade etmektedir. Bu yolun önemli araçlarından biri de nitel-nicel ikiliğini aşmaktan geçmektedir ve realist metodoloji bunun için biçilmiş bir kaftandır.

Kırsal Araştırmalarda Realist Metodolojik Bakışın Yeri

Bir araştırmada hangi yöntemin benimseneceğine ilişkin literatürde öne çıkan kabul, bu tercihin araştırma sorusu, amacı ve araştırma nesnesinin doğası tarafından belirlendiği yönündedir (6 ve Bellamy, 2012; Martin, 2017; Neuman, 2016; Punch, 2014, ss. 20-21). Araştırmanın 'ne', 'nasıl' ya da 'neden' sorularından hangisine dayandığı, çalışmanın açıklama ya da betimleme amaçlarından hangisine daha yakın konumlandığını belirlemektedir. Örneğin, 'ne' sorusundan hareket eden araştırmaların çoğunlukla betimleyici bir amaç taşıdığı ve etnografik çalışmaya uygun olduklarına işaret edilmektedir (Martin, 2017, ss. 16-17; Punch, 2014, ss. 16-23). Aynı zamanda, araştırma nesnesinin açık ya da kapalı bir sistem olup

⁸ Özdemir (2010), Yılmaz (2015) ve Yel'in (2019) tezleri bu yaklaşımın önce çıktığı örnekler arasındadır (bkz. Tablo 1).

olmadığı, geniş bir nüfusu mu yoksa daha sınırlı, özgül bir alanı mı kapsadığı da yöntemsel yaklaşımı şekillendirmektedir.

Bu pratik hususların ötesinde, Moses ve Knutsen'in (2020, s. 18) de vurguladığı gibi, yöntem tercihinin altında üçüncü ve çoğunlukla örtük bir etken olarak, araştırmacının dünyanın doğasına ve onun nasıl incelenmesi gerektiğine dair kavrayışı yatmaktadır. Bu kavrayış, tarihsel olarak iki ana paradigmatik kutup etrafında şekillenmiştir: Bunlardan ilki, gözlemciden bağımsız bir gerçekliğin var olduğunu, bu gerçekliğin belirli düzenliliklerden oluştuğunu ve onun bilgisine ampirik yöntemler kullanarak ulaşılabileceğini öne süren pozitivist yaklaşımdır (6 ve Bellamy, 2012, ss. 50-53; Moses ve Knutsen, 2020, ss. 25-27). Pozitivizmle ilişkilendirilen nicel araştırmalar, sosyal gerçekliğin yasalarına, değişkenler arasındaki istatistiksel ilişkilere ve birlikte değişim örüntülerine odaklanmaktadır (Danermark vd., 2018, ss. 251-253). Özneler ise, ancak mevcut yapısal örüntülerin izlerini taşıyan ve onlar içerisinde hareket eden edilgen eyleyiciler olarak kabul edilmektedir. Bu yaklaşım, verili bir durumda ortaya çıkan eğilimleri ve örüntüleri tanımlamada değerli katkılar sunsa da mevcut durumun nedensel derinliğini tahlil etmekte yetersizdir. Örneğin, Çolak-Türe (2023), toplumsal hareketlilik alanında hâkim olan niceliksel araştırma geleneğinin, hareketliliğin miktar ve oranlarına ilişkin hesaplamalar konusunda başarılı olsalar da onları üreten mekanizmalar hakkında detaylı bir analize imkân sunamadıklarına dikkat çekmiştir. Benzer bir süreçten kırsal alanlar için de söz etmek mümkündür.

Literatürde güncel tarım ve köylülük sorunları bağlamında, kırsal alanların giderek yoksullaşmasına, azalan ve yaşlanan kırsal nüfus oranlarına dikkate çekilmektedir. Makro ölçekte elde edilen çeşitli verilerden (bkz. FAO, 2022; FAO and IFAD, 2019; IFAD, 2011; World Bank, 2018) hareket eden çalışmalar (bkz. Ataç, 2011; Boltvinik ve Mann, 2016; Akram-Lodhi, Borras Jr, ve Kay, 2007; Kay, 2006), bu eğilimleri en temelde 1980'lerden itibaren uygulamaya konulan neoliberal tarım politikalarıyla ilişkilendirmektedir. Örneğin, Madeley (2000, s. 75), Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) 16 gelişmekte olan ülkeyi kapsayan çalışmasından hareketle, tarım sektöründeki liberalleşme eğilimleri nedeniyle 20. yüzyılın sonuna kadar yaklaşık 30 milyon köylünün mülksüzleştiğini belirtmektedir. Çalışmalar; destekleme politikasındaki değişimler, azalan tarımsal gelirlere karşılık artan girdi maliyetleri ve derinleşen piyasa bağımlılığı gibi etkenleri bu sonuçları üreten temel değişkenler olarak değerlendirilmektedir. Hiç kuşkusuz, bu tespitler kırsal kırılmanın yapısal boyutlarına dair önemli bir çerçeve sunmaktadır. Ancak bu çerçeve, söz konusu kırılma yol açan farklı nedensel mekanizmaları yeterince görünür kılmamakta, bu genel örüntüden ayrılan örnekleri açıklamada yetersiz kalmakta ve daha da önemlisi, kırsal aktörlerin eylemlerini şekillendiren nedensel güçleri açığa çıkarmaya elverişli bir çerçeve sunmamaktadır. Kırsal kırılmanın çok katmanlı doğasını kavrayabilmek için yalnızca makro yapısal eğilimlere değil, aynı zamanda bu eğilimlerin yerel düzeyde nasıl karşılandığına, aktörlerin bu süreçlere nasıl yanıt verdiklerine ve kırılma ile nasıl başa çıktıklarına odaklanan bütüncül bir analize ihtiyaç vardır.

Bu sınırlılığı aşmada, Creswell'in (2021, s.48), bir grup veya evreni çalışma, kompleks bir konuya ayrıntılı bir anlayış sağlama, kolaylıkla ölçülemeyen değişkenleri belirleme veya susturulmuş sesleri duyma ihtiyacından doğan bir keşif aracı olarak tanımladığı nitel araştırmaların (Creswell, 2021, s. 48) kurtarıcı bir rol oynadığı düşünülür. Gerçekliğin, bireyler arası etkileşimler yoluyla sürekli olarak inşa edilen anlamlar temelinde şekillendiğini ve onun bilgisine ancak bu anlama vakıf olmak suretiyle ulaşılabileceğini öne süren yorumsayıcı paradigmayla eşleştirilen nitel araştırmalar, bireylerin dünyayı nasıl deneyimlediklerini, yorumladıklarını ve anlamlandırdıklarını kavramaya odaklanmakta; bu doğrultuda derinlemesine mülakat, katılımlı gözlem, yaşam öyküsü veya etnografi gibi yöntemlere öncelik tanımaktadır (Moses ve Knutsen, 2020, ss. 27-31). Böylelikle, toplumsal gerçekliğin öznel boyutlarına ulaşılabileceği ve bu boyutların nedensel açıklamalardaki rolününün daha derinlikli biçimde ele alınabileceği iddia edilmektedir.

Nitekim son yıllarda kırsal alanda bu çerçeveden hareketle yapılan çalışmaların bir kısmı⁹, Sirman'ın (2001) ifade ettiği alandan gelen bilgiye kulak vererek, literatürü içerisine düştüğü tekil açıklama eğilimine dayalı kısır döngüden belirli ölçülerde çıkarmayı amaçlamıştır. Bu çalışmalarda, köylülüğün çözülmesi yönündeki eğilimin salt gelir odaklı açıklanamayacağına; değişen yaşam tarzı, kuşaklar arası çatışma,

⁹ Bkz. Cassidy ve McGrath (2014); Corbett (2013); Dumas vd. (1995); Kinsella vd. (2000) ve Sevgili Canpolat (2022)

sosyalizasyon, toprak veya tarımla kurulan bağ, dayanışma ağları veya bireysel istek ve hedefler gibi unsurların aktörlerin eylemlerini kimi zaman iktisadi etkenlerden daha fazla şekillendirdiğine dikkat çekilmiş, neoliberalizmin yanı sıra, modernleşmeye ve toprağa erişime dayalı çeşitli mekanizmalara işaret edilerek çoklu nedenselliğe vurgu yapılmıştır. Bu çıkarımları yapabilmek, ancak literatürdeki kuramsal hakimiyetin sınırlarından çıkıp, verili alanda gerçekte ne olduğuna bakmakla mümkündür. Bu tür bir analiz, mevcut soruna ilişkin geliştirilen politikaların başarı kazanması açısından da oldukça önemlidir. Zira, köylülükten çıkışta asli nedenin gelir olmadığı bir bağlamda, yalnızca gelir desteklerine dayalı politikalara odaklanmak, günümüzün temel sorunlarından biri olarak işaret edilen genç nüfusu köyde tutmaya yönelik bir çözüm sunmayacaktır.

Öte yandan bu türden araştırmalarda, nicel veri ve yöntemlere ilişkin keskin eleştirel tutum ya da tümüyle metodolojik özensizliğin bir uzantısı olarak nicel bağlamın ihmal edilmesi, araştırmanın muğlaklaşmasına ve kimi yanılgıların oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Matematiksel bir dayanak olmaksızın, araştırmacının gözlemleri ile katılımcıların ifadelerinden hareketle miktar, yaygınlık veya eğilimlere yer vermek bu alanda karşılaşılan en yaygın hatadır. Saha sürecinde öncelik sonralık etkisi veya dikkat çekici bazı katılımcı ifadeleri, araştırmacının bu hususları genel ahvali yansıtan durumlar olarak aktarmasına neden olabilmektedir. Örneğin, köylülerin kullandıkları ‘yuvarlanıp gitmek’, ‘idare etmek’ biçimindeki ifadelerin somut olarak neye karşılık geldiği belirlenmediği müddetçe bu tarifler öznel olarak değişkenlik gösteren muğlak kavramlar olarak kalacaktır (Sevgili Canpolat, 2022). Bu çerçevede, incelenen tezler arasında yer alan Kaya’nın (2017) çalışması dikkat çekici bir örnektir. Çalışmada, köylülerin gelir ve toprak varlıklarına ilişkin bilgi paylaşımında bulunmaktan kaçındıkları gerekçesiyle, hanelerin kendi geçim durumlarını betimleyen öznel anlatılardan hareket edilmiştir. Bu anlatılar, aktörlerin kendilerini nasıl değerlendirdiklerini görmek açısından son derece kıymetli olmakla birlikte, araştırmacının bu verileri değerlendirebilmesi için, bu bilgileri somut niceliksel göstergelerle birlikte ele alması gerekmektedir. Kendi saha çalışmamda da gözlemlediğim üzere, temel geçim kaynaklarının tarım olduğunu ve tarımsal faaliyetin merkezini oluşturan ürün yetişmediğinde aç kaldıklarını ifade eden köylülerin gelir dağılımına bakıldığında, bu hanelerin bir kısmında (%14) toplam gelirin yarıdan fazlasının tarım dışı faaliyetlerden elde edildiği görülmüştür. Bu tür bir durumda, her ne kadar köylülerin geçimlerine ilişkin öznel anlatılarında tarımı merkeze almaları önemli bir veri olsa da yalnızca bu tür anlatılara dayanarak yapılan değerlendirmeler, tarımın kırsal geçim üzerindeki etkisini analiz etmede yetersizdir. Tarım dışı gelirlerin oransal katkıları göz ardı edilerek yapılan çıkarımlar hem mevcut durumu anlamada hem de geleceğe yönelik öngörülerde bulunmada eksik kalacak ve yüksek ölçüde yanılgıya açık olacaktır. Nitekim alanda eksikliğine dikkat çekilen ‘öznenin gözü’, bu türden bir ‘anlama’ biçimine tekabül etmemektedir. Zira bu yaklaşımın bazı uzantıları, gerçekliği öznenin anlam dünyasına indirgeme yanılgısına düşmektedir. Öznenin atfettiği anlam, eylemi harekete geçiren etken olması dolayısıyla önemlidir. Ancak, toplumsal gerçeklik bu öznel anlama sıkıştırılamayacak derecede katmanlıdır. Bu kabul yolumuzu realizmin kapısına düşürmektedir.

Realizme göre toplumsal gerçeklik, gözlemciden bağımsız var olmakla birlikte, bu gerçeklik, her biri belirli türden nedensel olanak ve kısıtlara sahip unsurların bir araya gelmesiyle meydana gelen olumsal ve çok katmanlı bir vafsa sahiptir. Dolayısıyla onun bilgisine erişim, sözü edilen olumsallık ve yanı sıra gözlemcinin de sürecin bir parçası olmasından kaynaklı sahip olduğu sınırlılıklar nedeniyle, tüm yönleriyle ve sabit bir düzenlilik veya yasa biçiminde açıklanamayacak bir nitelik arz etmektedir. Ancak bu durum, gerçekliğin bilgisine ulaşamayacağı anlamına gelmemektedir. Bilimsel uğraş, gerçekliğin doğasından kaynaklanan bir zorunluluk olarak, onu mevcut hâline en yakın şekilde tanımlama ve anlama yönündeki sürekli bir çabayı ifade etmektedir. Bu da en temelde farklı açıklama çerçevelerinden ve elbette veri ve tekniklerden yararlanmak suretiyle mümkündür. Dolayısıyla realizmde makro-mikro, yapı-özne veya nitel-nicel ayrımına yer yoktur (6 ve Bellamy, 2012, ss. 60-61; Danermark vd., 2018; Sayer, 2017). Bu yolun, Bealer’in sözünü ettiği, ‘iyi veri’ye erişmeyi sağlayan işlevsel bir araç olduğu düşünülmektedir.

Bu haliyle karma yöntemin en uygun yol olduğu akla gelmektedir. Ancak söz konusu yöntemin bazı biçimleri, belirli ölçülerde hala nitel-nicel ayrımını örtük olarak üretmeye devam etmektedir. Örneğin, i) nitel analizler yardımıyla nicel yöntemlerle sınanmak istenen bağlantıların göstergelerini bulmak, ii) nitel araştırmanın nicel için uygun basamakları oluşturmak için kullanıldığı biçimler, iii) nitel olarak araştırılan bir olgunun yaygınlığı hakkında veri sağlamak için nicel yöntemlerden faydalanmak bu biçimlere örnektir

(Danermark vd., 2018, s. 248). Oysa nitel-nicel ayrımı, çoğu zaman gerçekliğin hatalı bir biçimde bölünmesinin sonucudur (Danermark vd., 2018, s. 33). Bununla birlikte, söz konusu ayrımlar temel alınacaksa dahi, realizm, düzenlilik üreten bir model olmanın aksine, düzenlilik üretebilen ya da üretemeyen nedensel güçlere işaret etmekte ve bunların peşine düşmektedir. Bu nedenle düzenlilikleri keşfetmek için nicel yöntemlere duyulan ihtiyaç daha az, nedensel mekanizmalara bağlı olan sosyal nesnelerin ve ilişkilerin nitel doğasını ortaya koyan yöntemlere ise daha fazla ihtiyaç vardır (Sayer, 2017, s. 25).

Bu yönetsel yaklaşımın güncel kırsal alan literatüründeki en yakın örnekleri arasında Ploeg'in (2008; 2013) çalışmaları gösterilebilir. Köylülüğün direniş stratejilerini inceleyen Ploeg, analizlerinde hem tarımsal verileri (nicel) hem de gündelik pratikler ile aktörlerin anlam dünyasını (nitel) eşzamanlı olarak ele almaktadır. Örneğin, *The New Peasantries* (2008) adlı eserinde, Hollanda ve Peru'daki köylülerin neoliberal politikalar karşısındaki stratejilerini hem yerel anlatılar hem de istatistiklerle birlikte açıklamaktadır. Bu çerçevede yazar, köylüleri sürecin etkin aktörleri olarak konumlandırmakta ve literatürde sıklıkla göz ardı edilen öznenin sesine kulak vermekte; dahası bunu somut bağlamsal koşullardan kopuk bir şekilde yapmamaktadır. Ancak, yine de Ploeg'un neoliberalizm temelli tekil açıklama kalıplarından bütünüyle sıyrıldığını söylemek zordur. Yapılan değerlendirmelerin geldiği aşamada, realist metodolojinin sunduğu bütünlüklü bakışın, kırsal toplumsal yapıyı anlamada nasıl somutlaştırılabileceği sorusu önem kazanmaktadır. Kuramsal düzeyde ortaya konan yönetsel eleştirilerin ve çözüm önerilerinin sahadaki karşılıklarının nasıl şekillendiğini görmek, bu yaklaşımın açıklayıcılığını değerlendirmek açısından kritik bir adımdır.

Kırın Karmaşık Doğasıyla Neyi Kastediyoruz ve Onu Nasıl Tarif Edebiliriz?

Bu bölümde, realist metodolojinin önerdiği bütüncül bakışın kırsal alanlardaki yansımaları, nicel ve nitel veri kaynaklarının karşılıklı tamamlayıcılığı çerçevesinde somut örneklerle ele alınmaktadır. Amaç, yalnızca nicel yöntemlerin sınırlarını ortaya koymak değil, bu sınırların nasıl aşılabileceğini ve karmaşık kırsal örüntülerin anlaşılmasında nitel yöntemlerin hangi durumlarda ve nasıl devreye girdiğini göstermektir. Bu karmaşık doğayı pek çok unsur üzerinden ele almak mümkün olmakla birlikte, burada, bu yapının çok daha belirgin biçimde öne çıktığı ve aynı zamanda mevcut değerlendirmelerde nicel veri ve yöntemlerin ağırlık kazandığı başlıca alanlar olan toprak, emek ve gelir temaları üzerinden bir değerlendirme yoluna gidilmektedir.

Kırsal alanda sınıf tartışmaları şüphesiz bu temaların kesiştiği merkezi konulardan birini temsil etmektedir. Hanelerin sınıfsal konumlarının belirlenmesine yönelik analizlerde, en temelde toprak mülkiyeti, emek kullanım örüntüleri ve piyasa ile kurulan ilişkiler dikkate alınmaktadır. Buna göre hanelerin sahip olduğu sermaye miktarı (toprak varlığı, hayvan sayısı gibi), üretim sürecinde istihdam edilen emeğin niteliği (ücretli ve ücretsiz emek) ve oranı ile üretimin yönelimi (tüketim veya piyasa için üretim) hanehalkının kapitalist, küçük üretici ya da işçi sınıfına ait olup olmadığını belirlemede temel değişkenler olarak değerlendirilmektedir (Sönmez, 2023; Boratav, 2004). Örneğin Boratav (2004, ss. 32-34), işletme bünyesinde üretim süreci içinde harcanan toplam yıllık emek girdileri içerisinde ücretsiz aile emeği ile ücretli emek arasındaki oranı dikkate alarak, eğer söz konusu ilişkide, ücretli emek aile emeğinden daha az ya da ona eşitse, küçük üreticilikten; büyükse, kapitalist çiftçilikten söz edilmesinin gerektiğinin altını çizmiştir. Ancak kendisinin de belirttiği üzere, bu türden niceliksel analizler, işletmelerin içerisinde yer aldığı daha geniş ekonomik ve toplumsal ilişkilerin derinlemesine ve niteliksel olarak ele alınmadığı bir yerde, esas itibarıyla ampirik anlamda sahip olduğu işlevsellik nedeniyle tercih edilmektedir (Boratav, 2004, s. 33). Bu değerlendirme biçiminin, verili bir alandaki toprak mülkiyet dağılımı ve sınıfsal görünüme ilişkin önemli bir çerçeve çizmekle birlikte, bazı sınırlılıkları barındırdığı ya da kasıtlı olarak göz ardı ettiği unutulmamalıdır. Bu hususlardan bazıları şunlardır:

İlk olarak, Sönmez'in (2023, s. 102) dikkat çektiği üzere, sahip olunan tarım arazisinin büyüklüğü, herhangi bir niteliksel ayırım yapılmaksızın ele alındığında ne yeknesak bir ölçüttür ne de tarımsal üretimin sürdürülebilirliği ya da çiftçilerin toplumsal sınıf konumu hakkında kolayca çıkarım yapılabilecek bir değişkendir. Dolayısıyla bu durum onu genellenebilir, sabit bir kıstas olmaktan belirli ölçülerde alıkoymaktadır. Öte yandan toprağa, sadece mülkiyet değil, yarıcılık (ortakçılık/marabacılık) ve/veya

kiracılık gibi çeşitli yollarla da erişim sağlandığı ve bu biçimlere özgü sözleşmelerin yine sınıfsal analizlerde önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Ancak sözü edilen erişim örüntülerinin yerel düzeyde çok farklı şekillerde uygulanıyor oluşu,¹⁰ öncelikle alandaki uygulamalar ile araştırmanın kavramsal şemasını birbirleriyle uyumlu hale getirmeyi gerektirmektedir.

Bu duruma kısaca açıklık getirmek gerekirse; genel kabule göre kiracılık, ürün miktarına bağlı olmaksızın, ürün girdilerine katılmayan toprak sahibine götürü bir kira bedeli ödenmesine dayalı erişim biçimini ifade etmektedir (Aksoy, 1971'den akt. Boratav, 2004, s. 32). Yarıcılık ise; ürünün kaldırıldıktan sonra toprak sahibi ve yarıcı arasında önceden belirlenen bir oranda ve aynı olarak paylaşıldığı, emek haricindeki girdi maliyetlerinin ise taraflar arasında eşit olarak bölüştüğü sözleşme biçimleri olarak tanımlanmaktadır (Boratav, 2004, 31). Ancak toplumsal hayat bu ideal tiplerin dışına çıkan örneklerle doludur ve çok yakın bölgelerde dahi değişen pratiklere rastlamak mümkündür. Örneğin, yürütmüş olduğum saha çalışmasındaki kiracılık ve yarıcılık biçimleri önemli ölçüde genel tarife uymakla birlikte, yine aynı bölgede yer alan bir başka köyde, kişisel olarak aşına olduğum bir diğer yarıcılık uygulamasında, yarıcının, bu tipik biçimde var olan girdi maliyetlerinin çıkarılmasının ardından, toprak sahibine kalan paydan ayrıca kendi emek maliyetini de ayırdığı bilinmektedir. Sönmez (2007, ss. 293-294) ise aynı zamanda bu uygulamaların her daim kolaylıkla ayırt edilebilir olmayan girift yönlerine vurgu yapmaktadır. Buna göre, Özsesmi'nin (2002, akt. Sönmez, 2007, s. 293), kimi zaman kiracılık olarak isimlendirilen uygulamaların icarcılık sıfatıyla yarıcılığı tanımlamak için kullanıldığını ve bu biçimlerde icarcının hem toprak kirasını hem de istihdam ettiği işçilerin ya da ikinci dereceden yarıcılarının ücretini aynı olarak ve ürünün belli bir nispeti biçiminde ödediğini ifade ettiğini aktarmaktadır. Sönmez (2007, s. 293) bu örnekte tipik bir kiracılık ilişkisinde var olan toprağın tasarruf hakkının kiracıya geçtiği ve üretimin planlanması ve iktisadi sonuçlarından sadece kendisinin sorumlu olduğu tasarruf biçiminden söz edilemeyeceğini ve bu haliyle kiracılık ve yarıcılığın iç içe geçtiğini ifade etmektedir. Bağcı'nın (1998, akt. Sönmez, 2007, s. 294) ise Adıyaman'daki çalışmasında, toprak sahiplerinin tüm süreci sıkıca denetledikleri ve ortakçıların bir nevi sözleşmeli tarım işçisi niteliğinde çalıştırıldığı bir örneği sunduğunu aktarmaktadır.

Bunların dışında kalan ve tümüyle toplumsal dayanışma ağlarının niteliğine göre şekillenen diğer erişim biçimleri için ise kiracılık veya yarıcılık için ayırt edilebilen kısmi belirlilikten dahi söz etmek neredeyse mümkün değildir. Ekseriyetle aile içi dayanışma kapsamında gerçekleşen bu erişim örüntülerinde, işlenen arazi karşılığında toprak sahibine seneden seneye değişen miktarlarda yapılan nakdi ödeme, toprak sahibinin bakımının sağlanması, toprak sahibinin diğer arazilerinde emek gücü temininin sağlanması veya hiçbir ödeme yapılmaması gibi biçimlere rastlamak mümkündür. Bazı durumlarda ise katılımcıların erişim sağladıkları toprak alanlarına ilişkin kasıtlı olarak gizlediği veriler söz konusudur. Örneğin, İslamoğlu'nun (2008) çalışmasında belirttiği ve kendi saha deneyimimde de sıklıkla karşılaştığım üzere, köylüler herhangi bir sözleşme olmaksızın işledikleri hazine-orman arazilerinin bilgisini vermekten kaçınmakta veya esas olarak miras malı olan ancak resmi olarak tapusuna sahip olmadıkları arazileri de tapulu mülkleri olarak beyan edebilmektedir.

Bu haliyle dahi girift bir yapı sergileyen toprağa erişim örüntülerinin karmaşık yapısı, belirlenen erişim biçimleri ve bu kapsamda erişilen arazi alanlarının yıllara göre de değişkenlik göstermesi nedeniyle daha da katmerli hale gelmektedir. Örneğin, kimi hanelerde aileye ait bir arazi, üyelerce dönüşümlü biçimde işlenebilmekte veya ihtiyaca göre periyodik bir zaman dilimine bağlı olmaksızın kişilere faydalanması için kullanım hakkı verilebilmektedir. Bu husustaki beyanların, matematiksel karşılıklarının belirlenerek ve aynı zamanda farklı tarımsal üretim yıllarında ekilen arazi alanı, ürün geliri, girdi maliyetleri gibi diğer nicel değişkenlerle karşılaştırılarak yapılacak olan bir değerlendirme, olası veri kaybını ve yanılgıları en aza indirmenin yollarından biridir. Ancak bu örüntülere ve verilere önceden yapılandırılmış, standart bir soru formu aracılığıyla ulaşmak hayli zor olacağı gibi, bu yolla ilerleyen bir araştırmada yanlış sonuçların elde edilmesi de çoğunlukla kaçınılmazdır.

¹⁰ Bu husustaki çeşitliliğe dikkat çeken diğer bazı çalışmalar için bkz.: Timur (1993, s. 196), Stirling (1965, ss. 54-56), Akşit (1985) ve Akçay (1987).

İkinci olarak, kırsal alanda emek kullanım örüntüleri, ücretli emek kullanan bir çiftçi hanesini kapitalist olarak kabul etmeye imkân vermeyecek ölçüde giriftir.¹¹ Öyle ki toprak varlığı geçimine zor yetecek büyüklükte araziye sahip bir hanehalkının, iklim koşulları, aile içi dayanışma örüntülerinin zayıflığı gibi gerekçelerle ücretli işçi istihdam ettiği örnekler hiç de az rastlanır durumlar değildir. Benzer şekilde, orta ya da büyük ölçekli araziye sahip bir işletmenin ücretli emek yerine aile içi emek gücüne başvurması, iktisadi nedenlerden çok, gelecek kuşakların toprakla bağını koruma amacına dayanan, köylülüğe özgü bir rasyonellik zeminine sahiptir. Nitekim Sönmez (1993) ve Sevgili Canpolat (2022) çalışmalarında, aile içi emek kullanımının kimi zaman ücretli emek istihdamına göre iktisadi açıdan daha maliyetli olduğu örneklere yer vermektedir.

Üçüncü olarak, hanelerin sahip olduğu sermaye ve gelire ilişkin kullanım ve yatırım tasarruflarını nasıl örgütlediği de bu hususta dikkate alınması gereken; ancak çoğunlukla ihmal edilen etkenlerden bir diğeridir. Bu tasarruf biçimleri, yatırım alanlarının ulaşılabilirliği gibi yapısal nedenlere bağlı olabileceği gibi; hanenin özgül koşullarına (işletmeyi sürdürecektir bir varisin olup olmaması gibi) ve aktörlerin öznel niyet ve hedeflerine bağlı olarak da şekillenmektedir. Dolayısıyla, kırsal alandaki dönüşüm örüntülerine ilişkin geleceğe yönelik bir çıkarımda bulunurken, bu hususları dikkate almaksızın, istatistiksel dağılım ve makro ölçekteki yapısal örüntüler üzerinden ilerlemekte ısrar etmek bizi, beklenen durumun dışında gerçekleşen tüm senaryoları hala bir gecikme veya istisna hali olarak açıklama hatasına düşürecektir. Realist perspektif, bu iki veri tipinin birbirini dışlayan değil, aynı araştırma nesnesinin farklı boyutlarına ışık tutan tamamlayıcı araçlar olduğunu kabul etmektedir. Kırsal hanelerin üretim kararlarını hem iktisadi (nicel) göstergeler hem de öznel anlam dünyalarıyla birlikte çözümlenmek, tekil veri kaynaklarının sağlayamayacağı çok katmanlı anlayışı mümkün kılmaktadır.

Nicel veri ve yöntemlerin baskın bir biçimde kullanıldığı alanlardan bir diğeri de önceki başlıkta da kısaca değinilen gelir örüntülerine ilişkindir. Bu hususta güncel literatürdeki temel argüman, tarımsal gelirin kırsal hanelerin geçimlerini sürdürmelerinde giderek daha yetersiz bir kaynak hâline geldiği ve bu durumun ya bir kısım köylünün doğrudan tarımdan çıkmasına yol açtığı ya da bu süreçle mücadelenin bir yolu olarak giderek artan oranda çoklu geçim faaliyetlerine yönelme eğilimini beraberinde getirdiğidir. Tarımsal gelirin hane geçimindeki azalan payı çeşitli istatistik verilerle de açıkça gösterilmektedir. Örneğin, Sönmez (2022), TÜİK'in 2022 yılı Hanehalkı Bütçe Araştırması'na dayanarak, 2017 yılı itibarıyla çiftçi haneleri arasında tarımdan elde edilen gelirin toplam hane gelirleri içerisindeki payı yarıdan az olan hanelerin oranının %64,9 olduğunu belirtmektedir. Ancak gelir ve tarımsal üretimin sürdürülmesi arasındaki ilişki basit bir matematiksel hesaplamayla kavranamayacak denli karmaşıktır. Zira hanelerin üretimi sürdürüp sürdürmeme kararları, gelirin oransal katkısının yanı sıra diğer istihdam alanlarının erişilebilirliği, hanehalkının kompozisyonu veya yaş gibi diğer pek çok değişkene bağlı olmakla birlikte, bu değişkenlerin de özerk yahut bileşik olarak sonuç üzerindeki etkilerini dikkate alan istatistiksel bir değerlendirmede bulunmak mümkündür. Ancak üretimin devamlılığına ilişkin karar, aynı zamanda hanelerin geçimlerinin merkezine neyi yerleştirdiğiyle de yakından alakalıdır. Bu merkeziliğin tayini ise yalnızca rasyonel ekonomik hesaplarla değil, hanehalkının kişisel tarihine, toprağa yüklediği anlama, aidiyet ilişkilerine, geleceğe yönelik amaçlarına bağlı olarak şekillenmektedir (Sevgili Canpolat, 2022, ss. 266-271). Dolayısıyla bu tür karar süreçlerini çözümlenebilmek de yine yalnızca nicel değil, aynı zamanda bu çok katmanlı anlam dünyasını açığa çıkaracak tekniklere başvurmak yoluyla mümkün hale gelir.

Hanelerin gelir çeşitlendirme stratejilerine odaklanan literatürde, değişkenler arasındaki ilişkilerin ele alınmasından hareket eden çalışmaların ağırlıkta oldukları görülmektedir. Bu kapsamda ele alınabilecek olan Weltin vd. (2017), McNamara ve Weis (2005), Boncinelli vd. (2017), Barbieri ve Mahoney (2009) gibi çeşitli çalışmacıların, makro istatistiksel veriler ve farklı ölçeklerde uyguladıkları anketlerden hareketle; çiftliğin büyüklüğü, hanehalkı kompozisyonu, cinsiyet, yaş, eğitim, gelir, toprak varlığı, bölgesel farklılıklar, kentsel alanlara yakınlık, istihdam alanlarının erişilebilirliği ve destekleme politikaları gibi

¹¹ Zira Boratav (2004, s. 32) da az gelişmiş tarım yapılarında kapitalist üretim ilişkisini ararken, bu ikilinin sadece ücretli işçi yanını temel gösterge kabul etmenin ve tarım işçisi varsa, kapitalizm vardır savını ileri sürmenin, pratik amaçlar bakımından bazen kaçınılmaz olsa bile, zaman zaman da yanıltıcı olabileceğini belirtmiştir.

değişkenler ile hanelerin gelir çeşitlendirme stratejileri arasındaki ilişkilere odaklandıkları görülmektedir. Örneğin, Weltin (2017) genç yaşlarda olan ve organik tarımla uğraşan çiftçilerin tarım içi gelir çeşitlendirmeye daha yatkın olduklarını, Barbieri ve Mahoney (2009) hanedeki kuşak sayısı arttıkça gelir çeşitlendirme stratejilerine başvurma oranının daha yüksek olduğunu, McNamara ve Weiss (2005) çiftliğin büyüklüğü arttıkça tarım içi gelir çeşitlendirme eğiliminde artış olduğunu gözlemlemişlerdir. Boncinelli'nin bu türden çalışmalara yönelik sunmuş olduğu iki eleştiri dikkate değerdir. Ona göre bu çalışmalar, çiftçilerin kararlarını tam bir rasyonellik düzeyinde kabul ederek ilerlemektedir. İkinci olarak, bu çalışmalarda kişilerin öznel niyetleri, motivasyonları, sosyal sermayeleri gibi hususların mevcut olmadığına işaret etmekte ve bu değişkenlerin de yine anket aracılığıyla incelemeye dahil edilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Bu eleştirilere bazı şerhler koyarak katılmak mümkündür. Köylülerin gelir çeşitlendirme yönündeki tercihlerinin ve buna bağlı olarak tarımsal üretimi sürdürüp sürdürmeme eğilimlerinin, söz konusu değişkenlerin mekanik sonuçları olarak açıklanamayacağı doğrudur. Ancak bu durum, onların rasyonel olmadığı anlamına gelmemekte; aksine, kendilerine özgü bir rasyonaliteye sahip olduklarını göstermektedir. Bu özgün rasyonaliteyi anlamak ise, Boncinelli'nin de belirttiği gibi, öznel niyetlerin sürece dâhil edilmesiyle mümkündür. Ne var ki, onun bu amaçla önerdiği anket temelli yaklaşım, veri üretim süreçlerinin doğası gereği, bu tür öznel anlamları yakalamakta yetersizdir. Bu bağlamda, Kinsella vd'nin (2000) çalışması, çoklu geçim faaliyetlerinin bütüncül analizine değerli bir örnek teşkil etmektedir. Söz konusu çalışma, İrlanda'daki çiftçi hanelerini incelemek üzere hem makro düzeydeki istatistiksel verileri hem de mikro düzeyde hanehalklarıyla gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlara dayalı yaşam öyküsü tekniklerini bir arada kullanmaktadır. Bu yöntemsel bütünlük, ekonomik, sosyal ve çevresel etkenlerin yanı sıra hanelerin motivasyonlarını da dikkate alarak çoklu faaliyet stratejilerini açıklamaya imkân tanımaktadır. Bu kapsamdaki örnekleri daha da çeşitlendirmek mümkün olmakla birlikte bu başlık altında ele alınan; toprak, emek ve gelir örüntülerine ilişkin somut örnekler üzerinden tarif edilen hususlar, realist metodolojinin savunduğu bütüncül yöntem biliminin sahadaki karşılığını açık bir biçimde görünür kılmaktadır.

Sonuç

Bu makale, kırsal sosyoloji literatüründe uzun süredir etkisini sürdüren yöntemsel ikiliklerin —yapı—özne, makro—mikro ve nitel—nicel ayrımlarının— kırsal toplumsal gerçekliğin karmaşık doğasını açıklamada ciddi sınırlılıklar yarattığını göstermektedir. Kırsal alanlar, küresel ve yapısal süreçlerle her geçen gün daha fazla örüllü hâle gelmekle birlikte, bu ağlar içerisinde edilgen biçimde şekillenen birimler değildir. Aksine, makro ölçekte meydana gelen dönüşümlere kendi tarihsel, toplumsal ve ekonomik vasıfları içerisinde ve bu vasıtalar aracılığıyla yanıt veren; değişimi kimi zaman kabul eden, kimi zaman reddeden ya da kendileriyle uyumlu hâle gelecek biçimde dönüştüren toplumsal aktörler olarak konumlanmaktadır. Dolayısıyla bu alanda meydana gelen dönüşümlerin hangi mekanizmalar aracılığıyla ve nasıl gerçekleştiğini yalnızca makro ölçekli yapısal açıklamalar ya da istatistiksel düzenlilikler üzerinden kavramak yeterli olmadığı gibi, aktörlerin bu değişimlere verdikleri yanıtların mahiyetini de içinde hareket ettikleri bağlamsal koşullar dikkate alınmaksızın anlamak mümkün değildir.

Bu noktada savunulan temel argüman, söz konusu açıklama biçimlerinin birbirinin alternatifi değil; aynı toplumsal gerçekliğin farklı boyutlarını görünür kılan analitik araçlar olarak ele alınması gerektiğidir. Nitekim incelenen literatürde, son yıllarda nitel ve karma araştırma tasarımlarının yaygınlaşmaya başladığı; nitel—nicel veri ve yöntemlerin birlikte kullanıldığı çalışmaların sayısında belirgin bir artış yaşandığı görülmektedir. Ancak bu dönüşüme iki önemli sınırlılık eşlik etmektedir. İlk olarak, yöntemsel çoğulluğun benimsendiği çalışmaların önemli bir kısmında bu çoğulluğun büyük ölçüde biçimsel bir düzeyde kaldığı; nitel verinin çoğu zaman nicel bulguları açıklayıcı, nicel verinin ise nitel anlatıları destekleyici bir işleve indirgenerek kullanıldığı dikkat çekmektedir. İkinci olarak, nitel tasarıma ağırlık veren bir araştırma yöneliminin güç kazanması ve bu çalışmalarda saha süreçlerine ilişkin gözlemlenen bazı eksikliklerin varlığı, geçmişte nicel yöntemlerin hegemonik hâkimiyetinin ürettiği yüzeysel ve tek yönlü açıklama biçimlerinin bu kez ters yönde yeniden üretilmesi riskini beraberinde getirmektedir.

Realist metodoloji, kronikleşen bu ikilikleri aşmak için güçlü bir ontolojik ve epistemolojik zemin sunmaktadır. Toplumsal gerçekliği çok katmanlı ve olumsal bir biçimde ele alan realizm, gerçekliğin

gözlemciden bağımsız olarak var olan nedensel güçlere ve yapılara sahip olduğunu kabul etmekle birlikte, bu gerçekliğin ancak aktörlerin yapıp etmeleri aracılığıyla somutlaştırıldığına dikkat çekmektedir. Bu yönüyle realizm, ne yapısalcı indirgemeciliğe ne de öznelci açıklamalara yaslanmakta; aksine yapı ile özneyi, makro ile mikro süreçleri ve nitel ile nicel veriyi aynı analitik düzlemde ele almayı mümkün kılmaktadır. Aynı zamanda realist perspektif, yöntemi yalnızca veri toplama aracı olarak değil, araştırma sürecinin tamamında kurucu bir öge olarak konumlandırmakta ve yöntemler arası ilişkiyi hiyerarşik bir biçimde kurgulamamaktadır. Bu sayede, yalnızca kuramsal bir perspektif sunmakla kalmamakta; saha süreçlerinin yürütülmesi, verilerin toplanması, analizi ve yorumlanması gibi teknik aşamaların yönetimine ilişkin de stratejik bir çerçeve sağlamaktadır.

Sonuç itibarıyla, makale, yönetsel çoğulluğu teknik bir tercih ya da veri zenginliği arayışı olarak değil, araştırma nesnesinin ontolojik karmaşıklığından kaynaklanan epistemolojik bir zorunluluk olarak sunmaktadır. Toprak, emek ve gelir örüntüleri üzerinden sunulan örnekler, bu bütünlüklü yaklaşımın kırsal araştırmalarda nasıl işletilebileceğini somut biçimde göstermektedir. Bu doğrultuda tasarlanan saha araştırmalarının, yapısal süreçler ile öznelin niyet ve pratikleri arasındaki ilişkiyi açığa çıkarmaya olanak tanıyan mekanizmaları görünür kılacak biçimde, baştan itibaren çok katmanlı olarak kurgulanması; nitel ve nicel yöntemleri birbirini tamamlayan ardışık aşamalar olarak değil, aynı toplumsal sürecin farklı boyutlarını eşzamanlı biçimde görünür kılan eşdeğer analitik araçlar olarak konumlandırması ve en nihayetinde sahada geçirilen süre ile kullanılan tekniklerin bu amaçlara hizmet edecek yeterlilikte planlanması gerektiği düşünülmektedir. Bu yönetsel yaklaşım, yalnızca akademik açıklama gücünü artırmakla kalmamakta; aynı zamanda kırsal politikalara yön verecek çok katmanlı bir bilgi üretimi sürecinin de önünü açmaktadır.

Çıkar çatışması:	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Mali destek:	Yazar bu çalışma için mali destek almadığını bildirmiştir.
Etik kurul onayı:	Yazar bu çalışmada etik kurul onayına gereksinim duymadığını beyan etmiştir.

Kaynakça

- 6, P., ve Bellamy, C. (2012). *Principles of methodology: Research design in social science*. Sage.
- Akçay, A. A. (1987). Türkiye tarımında büyük toprak işletmelerin oluşum süreçleri üzerine notlar. *11. Tez Kitap Dizisi*, 7, 46-58.
- Akram-Lodhi, A.H., Borrás Jr, S. M., ve Kay, C. (2007). *Land, poverty and livelihoods in an era of globalization: Perspectives from developing and transition Countries*. Routledge.
- Akram-Lodhi, A. H., ve Kay, C. (2009). *Peasants and globalization*. Routledge.
- Akşit, B. (1985). *Köy, kasaba ve kentlerde toplumsal değişme*. Turhan Kitabevi.
- Altın, C. (2014). *Mevsimlik göç ve yoksulluk: Ankara-Polatlı mevsimlik tarım işçileri örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Arslan, H. (2019). *Türkiye'de kır sosyolojisi araştırmaları*. Siyasal Kitabevi.
- Ataç, E. (2011). Rural poverty dynamics: An evaluation on agricultural policies of Turkey. *Gazi University Journal of Science*, 24(3), 559-572.
- Balcı, Ü. B. (2019). *Petty commodity production in agriculture cannot survive without women's labour: from the standpoint of rural women's life experiences in Turkey* [Yüksek Lisans Tezi]. ODTÜ.
- Barbieri, C., ve Mahoney, E. (2009). Why is diversification an attractive farm adjustment strategy?. *Journal of Rural Studies*, 25(1), 58-66. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2008.06.001>
- Bealer, B. (1990). Paradigms, theories, and methods in contemporary rural sociology: a critical reaction to critical questions. *Rural Sociology*, 55(1), 91-100. <https://doi.org/10.1111/j.1549-0831.1990.tb00675.x>
- Bhaskar, R. (2017). *Naturalizmin olanaklılığı* (V. S. Öğütte, Çev.). Nika Yayınevi.
- Boltvinik, J., & Mann, S. A. (Ed.). (2016). *Peasant poverty and persistence in the twenty-first century: Theories, debates, realities and policies*. Zed Books.

- Boncinelli, F., Bartolini, F., Casini, L., ve Brunori, G. (2017). On farm non-agricultural activities: geographical determinants of diversification and intensification strategy. *Letters in Spatial and Resource Sciences*, 10(1), 17-29. <https://doi.org/10.1007/s12076-016-0168-4>
- Boran, B. (1992). *Toplumsal yapı araştırmaları*. Sarmal Yayınevi.
- Boratav, K. (2004). *Tarımsal yapılar ve kapitalizm*. İmge.
- Buttel, F. H. (2001). Rural sociology. N. J. Smelser ve P. B. Baltes (Yay. haz.), *International encyclopedia of the social and behavioral Sciences* içinde (ss. 13429–13433). Pergamon.
- Cassidy, A., ve McGrath, B. (2014). The relationship between “non-successor” farm offspring and the continuity of the Irish family farm. *Sociologia Ruralis*, 54(4), 399-416. <https://doi.org/10.1111/soru.12054>
- Corbett, M. (2013). I’m going to make sure I’m ready before I leave: The complexity of educational and mobility decision-making in a Canadian coastal community. *Journal of Rural Studies*, 32, 275-282. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2013.07.006>
- Creswell, J. W. (2021). Nitel araştırma yöntemleri. M. Bütün ve S. B. Demir (Çev.), *Nitel araştırma yöntemleri*. Siyasal Kitabevi.
- Çelik, Ö. (2012). *1980 sonrası kırsal dönüşüm: Osmancık ve köyleri örneği (Çorum)* [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Çolak Türe, E. (2023). Toplumsal hareketliliğin ölçülmesi onun anlaşılması ve açıklanması için neden yeterli değildir? *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 40(1), 58-70. <https://doi.org/10.32600/huefd.1105827>
- Danermark, B., Ekström, M., Jakobsen, L., ve Karlsson, J. (2018). *Toplumu açıklamak* (Ümit. Tatlıcan, Çev.). Phoenix.
- Darnhofer, I., Lamine, C., Strauss, A., ve Navarrete, M. (2016). The resilience of family farms: towards a relational approach. *Journal of Rural Studies*, 44, 111-122. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2016.01.013>
- Derdiyok-Kılıçaslan, B. (2019). *1960’lardan 2019’un sonlarına Türkiye’de kırsal dönüşüm: Selvi Köyü örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Dumas, C., Dupuis, J., Richer, F., ve St.-Cyr, L. (1995). Factors that influence the next generation decision to take over the family firm. *Family Business Review*, 2, 99-120. <https://doi.org/10.1111/j.1741-6248.1995.00099.x>
- Eren, Z. C. (2020). *Gendered rural transformation and peasant-workers: the case of greenhouse women, Western Anatolia, Turkey*. [Doktora Tezi]. ODTÜ.
- Falk, W., Zhao, S. (1989). Paradigms, theories, and methods in contemporary rural sociology: a partial replication and extension. *Rural Sociology*, 54 (4), 587-600. <https://doi.org/10.1111/j.1549-0831.1990.tb00675.x>
- FAO. (2022). *Measuring rural poverty with a multidimensional approach*. Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- FAO and IFAD. (2019). *The future of family farming in the context of the 2030 Agenda*. Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- Foster, G. M. (1965). Peasant society and the image of limited good. *American Anthropologist New Series*, 67(2), 293-315. <https://doi.org/10.1525/aa.1965.67.2.02a00010>
- Foster, G. M. (1967). What is a peasant. J. M. Potter, M. Diaz, ve G. M. Foster (Yay. haz.), *Peasant society* içinde (ss. 2-14). Little, Brown and Company.
- Furat, Mina. (2013). *Rural development and women’s empowerment: The case of rural women’s organizations in Turkey* [Doktora Tezi]. ODTÜ.
- Garkovich, L., ve Bell, A. M. (1995). Charting Trends in rural sociology: 1986–1995. *Rural Sociology*, 60(4), 571-584. <https://doi.org/10.1111/j.1549-0831.1995.tb00591.x>
- Harper, D. (1991). On “methodological monism” in rural sociology. *Rural Sociology*, 56(1), 70-88. <https://doi.org/10.1111/j.1549-0831.1991.tb00428.x>
- Harris, R. P., Bridger, J. C., Sachs, C. E., ve Tallichet, S. E. (1995). Empowering rural sociology: Exploring and linking alternative paradigms in theory and methodology. *Rural Sociology*, 60(4), 585-606. <https://doi.org/10.1111/j.1549-0831.1995.tb00592.x>
- Heley, J., ve Jones, L. (2012). Relational rurals: some thoughts on relating things and theory in rural studies. *Journal of Rural Studies*, 28(3), 208-217. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2012.01.011>
- Hillyard, S. (2007). *The sociology of rural life*. Berg.
- IFAD. (2011). *Rural Poverty Report 2011*. IFAD.
- İçöz, E. (2009). *1980 Sonrası tarım politikalarının sosyo-ekonomik etkileri: Özlüce Köyü ve Doğan Köy örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Muğla Üniversitesi.
- İslamoğlu, H., Gülöksüz, E., Kaya, A. Y., Çavdar, A., Karakoç, U., Nizam, D., ve Yazıcı, G. (2008). Türkiye’de tarımda dönüşüm ve küresel piyasalarla bütünleşme süreçleri. (Proje no: 106K137).

- Kamış, M. (2021). *Halı dokumacılığında kırsal kadın emeği: Bursa Kınık Köyü'nde kadınların deneyimleri*. [Yüksek Lisans Tezi]. Eskişehir Anadolu Üniversitesi.
- Kaşdoğan, D. (2011). *Transforming farmers and cooperatives under neoliberalism: the case of sugar beet* [Yüksek Lisans Tezi]. Koç University
- Kay, C. (2006). Rural poverty and development strategies in Latin America. *Journal of Agrarian Change*, 6(4), 455-508. <https://doi.org/10.1111/j.1471-0366.2006.00132.x>
- Kaya, M. (2017). *Geri dönüş yaşanan Yelli Köyü (Ankara) örneğinde kırsal yapı dönüşümü* [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Kentel, F., & Emre, P. Ö. (2017). *Kır mekanının sosyo-ekonomik ve kültürel dönüşümü: Modernleşen ve kaybolan geleneksel mekanlar ve anlamları*. Proje No: 114K145
- Kinsella, J., Wilson, S., De Jong, F., ve Renting, H. (2000). Pluriactivity as a livelihood strategy in Irish farm households and its role in rural development. *Sociologia Ruralis*, 40(4), 481-496. <https://doi.org/10.1111/1467-9523.00162>
- Lobao, L. (1996). A sociology of the periphery versus a peripheral sociology. *Rural Sociology*, 61(1), 77-102. <https://doi.org/10.1111/j.1549-0831.1996.tb00611.x>
- Madeley, J. (2000). *Hungry for Trade*. Zed Books.
- Madsen, L. M., ve Adriansen, H. K. (2004). Understanding the use of rural space: The need for multi-methods. *Journal of Rural Studies*, 20(4), 485-497. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2003.12.005>
- Martin, J. L. (2017). *Thinking through methods*. University of Chicago Press.
- McNamara, K. T., ve Weiss, C. (2005). Farm household income and on- and off-farm diversification. *Journal of Agricultural and Applied Economics*, 37(1), 37-48. <https://doi.org/10.1017/s1074070800007082>
- Mintz, S. W. (1973). A note on the definition of peasantries. *Journal of Peasant Studies*, 1(1), 91-106. <https://doi.org/10.1080/03066157308437874>
- Moses, J. W., ve Knutsen, T. L. (2020). *Bilmenin yolları* (K. İlbaşı & E. B. Ersöz, Çev.). Küre Yayınları.
- Murdoch, J. (2000). Networks- A new paradigm of rural development? *Journal of Rural Studies*, 16(4), 407-419. [https://doi.org/10.1016/S0743-0167\(00\)00022-X](https://doi.org/10.1016/S0743-0167(00)00022-X)
- Murdoch, J., ve Pratt, A. C. (1993). Rural studies: Modernism, postmodernism and the "post-rural". *Journal of Rural Studies*, 9(4), 411-427. [https://doi.org/10.1016/0743-0167\(93\)90053-M](https://doi.org/10.1016/0743-0167(93)90053-M)
- Neuman, W. L. (2016). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nitel ve nicel yaklaşımlar I* (C. 1; S. Özge, Çev.). Yayın Odası.
- Newby, H. (1980). Trend report: Rural sociology. *Current Sociology*, 28(1), 3-109. <https://doi.org/10.1177/001139218002800102>
- Newby, H. (1982). Rural sociology in these times. *The American Sociologist*, 17(2), 60-70.
- Newby, H. (1983). The sociology of agriculture: toward a new rural sociology. *Annual review of sociology*, 9, 67-81. <https://doi.org/10.1146/annurev.so.09.080183.000435>
- Oya, C. (2013). Methodological reflections on "land grab" databases and the "land grab" literature "rush". *Journal of Peasant Studies*, 40(3), 503-520. <https://doi.org/10.1080/03066150.2013.799465>
- Özbek, A. (2007). *New actors of new poverty: the "other" children of çukurova* [Yüksek Lisans Tezi]. ODTÜ.
- Özdemir, S. (2010). *Kırsal yoksulluk: Günlüce köyü örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Muğla Üniversitesi.
- Picou, J. S., Richard H. W., Kenneth L. N. (1978). Paradigms, theories, and methods in contemporary rural sociology. *Rural Sociology*, 43, 559-583.
- Ploeg, J. D. V. R. (2008). *The new peasantries: Rural development in times of globalization*. Earthscan.
- Ploeg, J. D. V. R. (2018). *Labor, markets, and agricultural production* (A. Long, Çev.). Routledge.
- Pole, C., & Hillyard, S. (2016). *Doing fieldwork*. Sage.
- Punch, K. (2014). *Sosyal araştırmalara giriş* (D. Bayrak, B. Arslan ve Z. Akyüz, Çev.). Siyasal Kitabevi.
- Ribeiro, J. D. (2023). *Peasantry and rural resistance in the 21st Century Turkey: The Case of Çitçi-Sen* [Doktora Tezi]. ODTÜ.
- Sanderson, D. (1927). Scientific research in rural sociology. *American Journal of Sociology*, 33(2), 177-193. <https://doi.org/10.7723/antiochreview.72.3.0546>
- Sayer, A. (2017). *Sosyal bilimlerde yöntem: Realist bir bakış*. (S. Gülses, Çev.) Küre Yayınları.
- Sevgili Canpolat, E. (2022). *Aile çiftçiliğinde beka stratejileri: Nazilli'de incir üreticiliği örneği* [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sirman, N. (2001). Sosyal bilimlerde gelişmecilik ve köy çalışmaları. *Toplum ve Bilim*, 88, 251-254.

- Sönmez, A. (1993). *Peasant household survival strategies: rural transformation in the heartland of Turkey's hazelnut production belt* [Doktora tezi], Durham University.
- Sönmez, A. (2001). Fındık üretiminde toprak ağalığı ve kırsal dönüşüm. *Toplum ve Bilim*, 88(Bahar), 69-104.
- Sönmez, A. (2007). Türkiye tarımında yapısal değişme örüntüleri, terör ve yerinden olmuş nüfusun yeniden kırsal alana dönüş koşulları. *Kebikeç*, 23, 263-317.
- Sönmez, A. (2023). Class, family, income and wealth: farming and non-farming landowners in the occupational and social class orders in Turkey. *Journal of Humanity and Society*, 13(2), 84-159. <https://doi.org/10.12658/m0694>
- Sönmez, A. (2024). Kır sosyolojisi. B. Şahin Kütük, N. G. Ergan, D. Ulusoy ve C. Gelekçi (Yay. haz.), *Türkiye'de sosyoloji ve gelişimi* içinde (ss. 514-585). Nobel Akademi Yayıncılık.
- Stirling, P. (1965). *Turkish village*. Charles Burchall & Sons.
- Strijker, D., Bosworth, G., & Bouter, G. (2020). Research methods in rural studies: qualitative, quantitative and mixed methods. *Journal of Rural Studies*, 78, 262-270. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.06.007>
- Stokes, C. S., Michael K. M. (1985). A methodological review of fifty years of research in rural sociology. *Rural Sociology*, 50, 539-60.
- Şakar, E. (2014). *Local actors and sustainability in the Kaz Mountains Region* [Doktora Tezi]. ODTÜ.
- Taylor, C. C. (1927). Research in rural sociology. *American Journal of Sociology*, 33(2), 211-221.
- Tickamyer, A. R. (1996). Sex, lies, and statistics: can rural sociology survive restructuring? (or) What is right with rural sociology and how can we fix it. *Rural Sociology*, 61(1), 5-24. <https://doi.org/10.1111/j.1549-0831.1996.tb00608.x>
- Timur, T. (1993). *Türk devrimi ve sonrası*. İmge Kitabevi.
- Weltin, M., Zasada, I., Franke, C., Piore, A., Raggi, M., ve Viaggi, D. (2017). Analysing behavioural differences of farm households. *Land Use Policy*, 62, 172-184. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2016.11.041>
- Wolf, E. R. (2000). *Köylüler* (A. Sönmez, Çev.). İmge.
- World Bank. (2018). *Poverty and shared prosperity: Piecing together the poverty puzzle*. The World Bank Group.
- Yel, Ç. (2019). *İzmir-Menderes örneği'nde küçük meta üreticiliğinin dönüşümü* [Doktora Tezi]. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.
- Yılmaz, T. (2015). *Kırsal yoksulluk ve kırsal emeğin proleterleşmesi: Gökçe ve Bakarçay köylerinin karşılaştırmalı incelemesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Zere, A. (2022). *Köylüden pazarcıya: kırsal emeğin etnografisi* [Yüksek Lisans Tezi]. Giresun Üniversitesi.

Ek-1

Tablo 1: 2000-2025 yılları arasında Ulusal Tez Merkezi'nde kırsal sosyoloji alanında tamamlanan lisansüstü tezler

Yıl	Tür	Tezin Adı	Yazar	Yöntem	Veri toplama teknikleri ve kapsamı	Saha Süresi
2002	Yüksek L.	Türkiye'de köy-kent uygulamaları üzerine bir değerlendirme: Dorutay örneği	Harun Kaptaner	Karma	Anket (208), Derinlemesine mülakat (272)	Erişime Kapalı
2007	Yüksek L.	New actors of new poverty: The "other" children of Çukurova	Ayşegül Özbek	Karma	Anket (87), Derinlemesine Mülakat (27), Katılımlı Gözlem	20 ay
2008	Yüksek L.	Petty agricultural production and contract farming: A case in Turkey	Kaan Evren Başaran	Nitel	Derinlemesine Mülakat (12)	3 ay (aktif saha süreci 2 ay)
2008	Yüksek L.	Bir yaşam birimi olarak mezra	Mehmet Şirin Afşin	Nitel	Derinlemesine Mülakat (sayı belirtilmemiş), Katılımlı Gözlem	3 yıl
2009	Yüksek L.	1980 sonrası tarım politikalarının sosyo-ekonomik etkileri: Özlüce ve Doğanköy örneği	Ergün İçöz	Nitel	Derinlemesine Mülakat (20), Odak grup görüşmesi (2), İkincil istatistiki veriler.	2 ay
2010	Yüksek L.	Kırsal yoksulluk: Günlüce Köyü Örneği	Seçil Özdemir	Karma (Nicel ağırlıklı)	Anket (68-tüm köy), Derinlemesine Mülakat (muhtar, azalar, imam vb.)	2 ay
2010	Doktora	Karacadağ yöresinde TKV tarafından uygulanmış kırsal kalkınma projelerinin yöre halkı ve kalkınmışlığı üzerine sosyal etkiler	Songül Akın	Nicel	Anket (400), Mülakat (sayı belirtilmemiş)	Belirtilmemiş
2011	Yüksek L.	Kapitalist üretim ilişkileri sürecinde tarım ilacı kullanımı (Eğirdir örneği)	Derya Sarp	Nicel	Anket (123), İkincil istatistiki veriler	1 ay
2011	Yüksek L.	Neoliberal düzende çiftçilerin ve kooperatiflerin dönüşümü: Konya'da şeker pancarı üretimi örneği	Duygu Kaşdoğan	Nitel	Etnografi, Katılımlı Gözlem, Derinlemesine Mülakat (20), İkincil nicel veriler	1 yıl
2012	Yüksek L.	1980 sonrası kırsal dönüşüm: Osmancık ve köyleri örneği (Çorum)	Özge Çelik	Nitel	Derinlemesine Mülakat (63)	3 ay
2013	Doktora	Rural development and women's empowerment: The case of rural women's organizations in Turkey	Mina Furat	Nitel	Derinlemesine Mülakat (57), İkincil istatistiki veriler	1 yıl
2013	Doktora	Modernism and Peasantry: The case of Turkey	Sinan Çaya	Nitel	Oto-etnografi, Katılımlı Gözlem ve Mülakat (sayı belirtilmemiş)	2 ay (oto-etnografik yöntem gereği saha araştırmacının

						kişisel yaşamını da içermekte)
2014	Yüksek L.	Mevsimlik göç ve yoksulluk: Ankara-Polatlı mevsimlik tarım işçileri örneği	Celal Altın	Nicel (çoklu yöntem)	Anket (310), Derinlemesine Mülakat (47)	5 ay (aktif saha süreci 1 ay)
2014	Doktora	Local actors and sustainability in the Kaz Mountains region	Emre Şakar	Nitel	Derinlemesine Mülakat (138), Katılımlı Gözlem, Etnografi	3 yıl (6 ay sahada sürekli yaşama)
2015	Yüksek L.	Kırsal yoksulluk ve kırsal emeğin proleterleşmesi: Gökçe ve Bakırca köylerinin karşılaştırmalı incelemesi	Tolga Yılmaz	Karma	Anket (324), Derinlemesine Mülakat (10), Odak Grup Görüşmesi (2)	2 ay
2016	Doktora	Güneydoğu Anadolu'da kırsal toplumsal yapıda değişme	Serdar Nerse	Nitel	Derinlemesine Mülakat (66), İkincil istatistiki veriler	4 ay
2017	Yüksek L.	Geril dönüş göçü yaşayan Yelli köyü (Ankara) örneğinde kırsal yapı dönüşümü	Merve Kaya	Nitel	Derinlemesine Mülakat (25) Sözlü Tarih (4), Katılımlı Gözlem	1 yıl
2018	Yüksek L.	Türkiye'de kırsal kadınlar (1923-): Toplumsal cinsiyet merceği ile Türkiye'de tarımın ve çevrenin dönüşümü üzerine bir inceleme	Özge Yüksekçaya	Nitel	Tarihsel-Karşılaştırmalı İkincil veri analizi	Saha mevcut değil
2018	Doktora	Tarımsal küçük üreticilerin hayatta kalma stratejileri: Konya örneği	Emrah Başaran	Nitel	Derinlemesine Mülakat (47), Odak Grup Görüşmesi (13 kişi)	6 ay
2019	Yüksek L.	Petty commodity production in agriculture cannot survive without women's labour: From the standpoint of rural women's life experiences in Turkey	Ülkü Baturoğlu Balcı	Nitel	Derinlemesine Mülakat (41), Katılımlı gözlem	1 ay
2019	Yüksek L.	Yırca'da kadın olmak ve köylü kadın emeği: Bir güçlenme deneyimi olarak Yırçalı kadınlar	Sare Öztürk	Nitel	Derinlemesine Mülakat (20), katılımlı gözlem, etnografi	1 yıl
2019	Doktora	İzmir-Menderes örneğinde küçük meta üreticiliğinin dönüşümü	Çiğdem Yel	Karma	Anket (360), Derinlemesine Mülakat (8)	1 ay
2020	Doktora	Kırsal dönüşüm ve köylü-işçilere toplumsal cinsiyet perspektifi ile bakmak: Sera işçisi kadınlar örneği, Batı Anadolu Bölgesi, Türkiye	Zeynep Ceren Eren	Nitel	Derinlemesine Mülakat (33), Katılımlı Gözlem, İkincil istatistiki veriler	2 yıl

2020	Yüksek L.	1960'lardan 2019'un sonlarına Türkiye'de kırsal dönüşüm: Selvi Köyü örneği	Bilge Derdiyok Kılıçarslan	Nitel	Derinlemesine Mülakat (15)	Belirtilmemiş
2020	Yüksek L.	Kırsal soylulaştırma: Assos, Çanakkale örneği	Selin Kılıç	Nitel	Derinlemesine Mülakat (26), Katılımlı Gözlem	8 ay (aktif saha süreci 2 ay)
2020	Yüksek L.	Understanding how kurdish women are transferring agricultural knowledge about local seeds to the next generations from ecofeminist perspective: A case study of Doski cucumber	Rubar Güngör Tekbaş	Nitel	Derinlemesine Mülakat (22)	2 ay
2021	Doktora	Kırsal topluluklarda tarımsal suç olgusu: Denizli Bozkurt örneği	Murat Madenüs	Nitel	Derinlemesine Mülakat (21)	15 ay (aktif saha süreci 1 ay)
2021	Yüksek L.	Halı dokumacılığında kırsal kadın emeği: Bursa Kınık Köyü'nde kadınların deneyimleri /	Merve Kamış	Nitel	Derinlemesine Mülakat (7)	1 gün
2022	Yüksek L.	Kırsal kadın emeğinin kullanım biçimlerinin dönüşümü: Manisa ili/Karayenice köyü örneği	Şeyma Ulkan	Nitel	Derinlemesine Mülakat (41)	3 ay
2022	Yüksek L.	Köylüden pazarcıya: Kırsal emeğin etnografisi	Ayşe Zere	Nitel	Etnografi, Görüşme	3 ay
2022	Doktora	21. yüzyıl Türkiyesinde köylülük ve kırsal direniş: Çiftçi-Sen örneği	Jose Duarte Medeiros Ribeiro	Nitel	Derinlemesine Mülakat (12), Katılımlı Gözlem, Odak Grup Görüşmesi (1)	1 yıl
2022	Doktora	Aile çiftçiliğinde beka stratejileri: Nazilli İncir Üreticiliği Örneği	Ebru Sevgili Canpolat	Nitel	Derinlemesine Mülakat (130), Katılımlı gözlem, İkincil istatistiki veriler	6 ay
2022	Doktora	Modern dünya sistemi kuramı perspektifinden sosyal değişme ve kırsal yoksulluk: "Sakarya ili örneği	Gülbaşak Diktaş Yerli	Nitel	Derinlemesine Mülakat (64), Odak Grup (96 kişi)	Belirtilmemiş
2023	Doktora	Küreselleşmenin yerel gıda sistemi ve köylülük üzerindeki etkileri üzerine yapılan niteliksel bir araştırma	Nazan Didem Samurkaş	Nitel	Derinlemesine Mülakat (41)	5 ay

2024	Yüksek L.	Kırsal-kentsel değişim dinamikleri	Gamze Uçar	Nitel	Derinlemesine Mülakat (40)	3 ay
2024	Yüksek L.	COVID-19 pandemisinin gündelik yaşam içerisinde nasıl deneyimlendiği üzerine sosyolojik bir inceleme: Bolu-Mudurnu Mundařlar köyü örneği	Beyza Varol	Nitel	Derinlemesine Mülakat (10)	10 ay
2024	Yüksek L.	Bir Türk köyünde teknolojik bir yanılısama: "Akıllı Köy" projesinde söylemin ve teknolojik düzeneklerin aldatıcı niteliği	Ceren Tunay	Nitel	Derinlemesine Mülakat (32)	Belirtilmemiş
2024	Yüksek L.	Kentsel ve kırsal mekanlarda israf olgusu üzerine nitel bir araştırma	Aleyna Yüksel	Nitel	Derinlemesine Mülakat (30), Katılımlı Gözlem	2 ay
2025	Yüksek L.	1950-2000 yılları arasında tarım politikalarındaki dönüşümün iç göçe ve gıda güvencesine etkisi	İnci Aydın	Karma	İkincil istatistiksel veriler ve literatürden elde edilen nitel verilerin analizi	Saha mevcut değil
